

21. ágúst 2022

Til: Heilbrigðisráðuneytisins

Varðandi Mál nr. 133/2022 Birt: 25.07.2022

Umsögn Helga Bragadóttir, prófessor, deildarforseti Hjúkrunar- og ljósmóðurfræðideildar Háskóla Íslands, formaður fagráðs hjúkrunarstjórnunar Landspítala

Málsefni

Áformað er að festa í sérlæg ákvæði um cumulativa og hlutlæga refsíabyrgð heilbrigðisstofnana og breytingar á rannsókn óvæntra atvika í heilbrigðisþjónustu.

Umsögn

Hjúkrunarfræðingar, þar með taldar ljósmæður sem eru í grunninn hjúkrunarfræðingar, eru stærsta heilbrigðisstéttin, sem jafnframt er starfa sinna og starfsaðstæðna vegna, einna útsettust fyrir óvæntum atvikum. Í öllu námi við Hjúkrunar- og ljósmóðurfræðideild Háskóla Íslands er leitast við að kenna og þjálfar nemendur með þeim hætti að öryggi sjúklinga og starfsmanna sé í öndvegi. Ytra umhverfi og aðstæður, svo sem lög og reglugerðir hafa þar grundvallar áhrif. Það hvernig lítið er á og tekið á óvæntum atvikum getur skipt sköpum í því hvernig nemendum í hjúkrunarfræði og hjúkrunarfræðingum, ekki síst þeim sem ungir eru í starfi, reiðir af og hvort þeir haldast í starfi. Öryggismenning í heilbrigðisþjónustu er því lykilþáttur í mönnun og gæðum þjónustunnar, þar sem starfsmannavelta og brottfall úr starfi helst í hendur við hana.

Fagna ber áframhaldandi vinnu við að bæta öryggismenningu á heilbrigðisstofnunum og auka þannig gæði og öryggi innan heilbrigðiskerfisins. Undirrituð telur afar brýnt að hugað sé að og tekið tillit til nokkurra veigamikilla atriða í áframhaldandi vinnu við lagafrumvarp það sem hér er til umsagnar.

1. Nauðsynlegt er hjúkrunarfræðingar taki virkan þátt í þróun laga sem taka til refsíabyrgðar og rannsókna vegna alvarlegra óvæntra atvika. Sem fjölmennasta heilbrigðisstéttin, sem vinnur hvað nánast með sjúklingum, við krefjandi og flóknar aðstæður, þurfa lög og reglur er varða refsíabyrgð og rannsóknir að taka mið af reynslu þeirra, rannsóknum/bestu þekkingu og klínísku innsæi.
2. Mikilvægt er að skilgreina og skýra þau viðmið og hugtök sem marka lög og reglur um refsíabyrgð og rannsóknir alvarlegra atvika í heilbrigðisþjónustu og viðbrögð við óvæntum atvikum, s.s. „stórkostlegt gáleysi“, „kerfislægur vandi“, „margir samverkandi þættir“, „röð atvika“, o.fl.
3. Mikilvægt er að allir hlutaðeigandi átti sig á tengslum laga, reglna, viðhorfs og verklags þegar kemur að menningu í heilbrigðisþjónustu. Eins og fram kemur í fylgiskjali máls ÁFORM UM LAGASETNINGU – *sbr. samþykkt ríkisstjórnar frá 10. mars 2017, 1.-4. gr.*, er með frumvarpinu stefnt að því að auka öryggi sjúklinga með því að efla öryggismenningu innan heilbrigðiskerfisins. Í því felst að efla mönnun sem er ein af undirstöðum gæða og öryggis, og til þess skipta kjör, aðbúnaður og starfsumhverfi miklu máli. Í þessu sambandi er vert að minna á að mönnun í hjúkrun er alþjóðleg langtíma áskorun, og sá einstaki þáttur sem vegur hvað mest í að ógna öryggi heilbrigðisþjónustu. Rannsóknir benda til þess að menning og

skipulag hjúkrunar á öllum stigum, hefur áhrif á hvernig hjúkrunarfræðinemum og hjúkrunarfræðingum reiðir af í starfi, s.s. hvað brottfall úr námi, starfsánægju, kulnun, gæði vinnuframlags, starfsmannveltu og brottfall úr stéttinni varðar. Menning er flókið fyrirbæri og því krefst það mikils af öllum hlutaðeigandi að breyta úr ásökunar- og refsimenningu í lærdóms- og öryggismenningu. Þó að lög og reglur marki þann ramma og þau viðmið sem unnið er eftir, felur menning jafnframt í sér viðhorf, nálgun, verklag og hegðun, sem getur tekið langan tíma að breyta.

4. Hjúkrunar- og ljósmóðurfræðideild, sem státar af því að vera meðal þeirra bestu í heimi skv. alþjóðlegum viðmiðum (sjá <https://heilbrigdisvisindastofnun.hi.is/is/nam-i-hjukrunar-og-laeknisfraedi-vid-hi-med-thvi-besta-sem-gerist-i-heiminum>), telur mikilvægt að byggt sé á bestu gagnreyndu þekkingu við þróun laga og reglna um refsíábyrgð og rannsókn alvarlegra atvika í heilbrigðisþjónustu, og er því afar reiðubúin að leggja sitt af mörkum til að vel takist til um þær breytingar sem unnið verður að.

Virðingarfyllst,

Helga Bragadóttir, hjúkrunarfræðingur, PhD, FAAN,
prófessor, deildarforseti Hjúkrunar- og ljósmóðurfræðideild Háskóla Íslands og formaður fagráðs
hjúkrunarstjórnunar Landspítala.